

A Baj-pataki terméscréz eredete

Az első terméscréz-leleteket a 19. század közepén találták felszíni vízmosásokban, a Tarna-patak, a Kalapos-tető és a Tiszta-Far-tető (Aszalas-hegy) által határolt területen. Miután a leletek akár több kilós súlyt is elértek, hamarosan „rézláz” tört ki, kutatók, bányatulajdonosok megszállták a területet. A Brányi György Bányászati Egyesület az Áldáska-tárót 1853-ben nyitotta meg, majd az 1930-as években az Urikány-Zsilvölgyi Rt. próbálkozott a bányászattal. Egyik sem járt átütő sikerrel, a felszínhez közeli érckészletek hamarosan elapadtak.

A terület felszínén látható kőzeteket szubmarin lávaömlésekből származó, enyhén átalakult metabazaltok (diabáz) és kovapala (radiolarit) uralkodnak, a metabazalt lehet szpilites, ofitos és mandulaköves megjelenésű. Emellett még különféle mészkő, agyagpala, homokkő, riolittufa, piroxéndezit és andezitkonglomerátum található a területen.

Az uralkodó metabazaltot karbonátos-szilikátos, kalkopirités erek járják át, az erek vastagsága ritkán haladja meg az 50-80 cm-t. Az ércesedés lényegében kalkopiritből áll, ritkábban galenitet és piritet figyeltek meg. A rézsulfid – úgy látszik – felszíni vizek hatására több lépcsőben oxidálódott, így keletkezett a terméscréz, kalkozin, kovellin, kuprit, malachit és azurit. Kiss János 1955-ben végzett vizsgálatai alapján a Baj-pataki terméscréz tehát cementációs terméknek tekintti.

A Galambos tanya környékén észlelték a legerősebb kalkopirit dúsulást, egy kibontott telérszakaszban 0,55% Cu-t, (valamint Zn-t, Ag-t és Pb-t is) mutattak ki.

A Darnó-hegy ÉNy-i szárnyán, a Galambos-tanya felett ezenkívül hematitos, kovás vasérctelepet is tártak fel.

Az 1972/73-as években a Darnó-hegy környékén újabb geofizikai kutatásokat végeztek. 1977 és '78 során két mélyszinti fúrást végeztek, az Rm-136-os fúrást a Galambos-tanya környékén, az Rm-135-ös fúrást a Darnó-hegy keleti lejtőjén. Ezt követte a Baj-patak mentén mélyített Rm-131-es fúrás.

A fúrásokkal feltárt kőzetben 30-40 méter vastag sötétszínű agyagpalára bukkantak, amely egyértelműen rézdúsulást mutatott (0,1-0,28%). A feltárt agyagpala elsősorban diszperz formában megjelenő kalkopiritet tartalmazott, bakteriopirit mellett. Az agyagpala meredek dőléséből következtetve egy felszíni előfordulás sincs kizárva.

Mindegyik kutatáskor előkerültek kisebb felszíni terméscréz-leletek (hömpölygő, lemezes, ill. ágas-bogas aggregátumok, malachit, ill. kupritbevonattal) – egy szép vörösréz-példány Ungvári Tamás gyűjteményéből megtekinthető a www.mindat.org honlapján.

Ne úgy képzeljük azonban, hogy az ember csak odasétál és felszedi a terméscrézdarabokat! Több napos kitartó, avarsepregető, kőfelforgató munka és sok szerencse kell ahhoz, hogy találjunk, különösen akkor, ha sötétbarna, fekete máz vonja be és majdnem láthatatlanná teszi.

Megfogadtam azonban, hogy feltétlenül megkeresem a Baj-pataki leleteket a bécsi Természettudományi Múzeumban és lefényképezem, mégis más olvasni a leírásukat, mint látni őket!

Körmendy Regina

Irodalom:

Andrian, F. V. (1868): „Die geologischen Verhältnisse der Mátra”, *Jahrbuch der K.u.K. geol. Reichsanstalt* 18, 509-529.

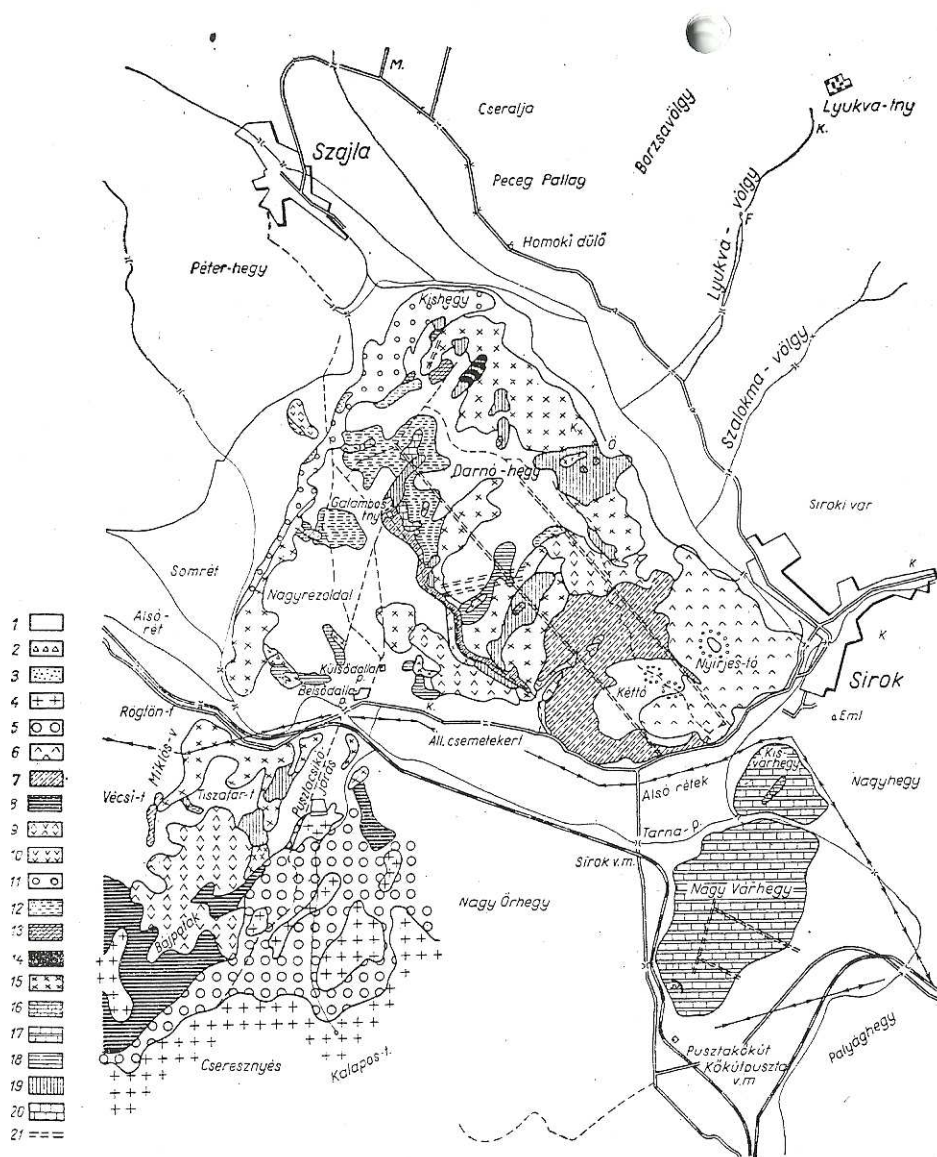
Haidinger, W. (1850): „Note über das Vorkommen von gediegenem Kupfer zu Recsk bei Erlau in Ungarn”, *Jahrbuch der K.u.K. geol. Reichsanstalt* I, 145-149.

Kiss J. (1958): „Ércföldtani vizsgálatok a Darnó-hegyen”, *Földt. Közlöny* 88, 27-41.

Mezősi J., Grasselly Gy. (1949): „A bájpataki terméscréz előfordulás”, *Acta Min. Petr.* 3, 44-45.

Vass, A.: „Die im Mátraer Gebirge bestehenden Silber- und Kupferbergbaue” (1857) *Österr. Zeitschr. f. Berg- und Hüttenwesen*, 5.

Baksa, Cs., Csillag, J., Dobosi G., Földessy J. (1981): „Réz-pala indikáció a Darnó-hegyen”, *Földtani Közlöny* 111, 59-66.

1. ábra. A Darnó-hegy környékének földtani térképe. J e l e k : 1. holocén erdei nyirok, 2. patakfordalék, kavics, 3. pannóniai (?) homok, 4. piroxénandezit, 5. andezitagglomerátum, 6. „középső” riolittufa, 7. helyi arcás-chlamisos homokkő, 8. helyi közencsikós szürke agyag, slir, 9. „alsó” riolittufa, 10. bentonit, bentonitosodott riolittufa, 11. burdigalai alapkonglomerátum, 12. radiolarit- és kovapatörtmelékes vörös agyag kovás fatörzsekkel, 13. kovás vasérc-törtmelék, 14. kovás vasérc, 15. diabáz, 16. középsőtriász, oolitos mészkő, 17. középsőtriász világosszürke (várhegyi) mészkő, 18. ladini (?) radiolarit, kovapala, kovás agyagpala, 19. felsőpermi mizzias, bitumenes mészkő, 20. Permi agyagpala, 21. érces, karbonatos, kovás erek és telérek – Geologische Karte des Darnóberges und Umgebung. 1. Holozäner Waldboden. 2. Bachschotter, Geröll. 3. Pannonischer Sand. 4. Pyroxenandesit. 5. Andesitagglomerat. 6. Mittlerer Rhyolittuff. 7. Helvetischer Sandstein mit Chlamys. 8. Helvet-Schlier. 9. Unterer Rhyolittuff. 10. Bentonit, bentonitisierter Rhyolittuff. 11. Burdigalischer Basalkonglomerat. 12. Roter Ton mit Bruchstücken von Radiolarit und Kieselschiefer und verkieselten Baumstämmen. 13. Kiesiger Eisenerzschotter 14. Kiesiger Eisenerz. 15. Diabas. 16. Mitteltrias-Oolithenkalk. 17. Hellgrauer Mitteltriaskalk. 18. Ladinischer (?) Radiolarit. 19. Bituminöser Oberpermkalk mit Mizzia. 20. Permischer Tonschiefer. 21. Vererzte, karbonatische und kiesige Adern und Gänge.

A térkép a Baksa et al. cikkéből való